

kommer er undersøgelser af enkelte sider af den illegale nyhedsformidling ved Hans Snitker (Frit Danmark) og Erik Lund (Information) – er nu blevet udsendt i en stærkt revideret udgave under titlen *Det fjerde våben*, en betegnelse der ellers i resistance-litteraturen reserveres til modstandsbevægelserne generelt. Udgivelsen er indbydende, på glittet papir og med masser af billeder, der understreger bogens karakter af national minderune. Sidetallet er reduceret med op imod $\frac{2}{3}$, hvad der især er gået ud over den historiske kontekst, således at de enkelte blade nu fremstår mere uformidlet, og citatmosaikkerne dominerer. Også noteapparatet og – hvad der er værre – bladregisteret er blevet ofret på kravet til en kort og letlæst fremstilling, hvad der gør det meget vanskeligt at arbejde systematisk med bogen. For faghistorikeren er den nye udgave derfor ikke nogen erstatning for originalen.

Hans Kirchhoff

Arne Gammelgaard: *Mennesker i malmstrøm. Tyske flygtninge i Danmark 1945-1949.* Herning, Systime a/s, 1981. 199 s.

Historien skrives som bekendt af sejrherrene – og det er derfor kun naturligt og rigtigt at man med den stadig større afstand til besættelsesårene, og vel også inspireret af den stigende interesse for de anonymes og de understes historie, på det seneste særligt har rettet opmærksomheden imod verdenskrigens tabere, tysklandsarbejderne, de danske nazister, frikorpsfolkene – og nu de tyske flygtninge.

Arne Gammelgaard, lærer og lokalhistoriker på Århus-egnen, har for midler fra Forskningsrådet gennemført en indsamling af beretninger om de tyske flygtnings ophold i Danmark, fra de første skibsladningers ankomst i februar 1945 og indtil den sidste lejr lukkede fire år senere. Materialet er nu udmøntet i bogen *Mennesker i malmstrøm*. Fremstillingen har – som undertitlen angiver – ikke ambitioner om at udtømme flygtningsspørgsmålet. Dets politiske og administrative sider beskrives over nogle kapitler, men løst og noget usikkert. Forfatteren interesserer sig meget for det han kalder samtidens hetz imod flygtningene, men behandler heller ikke opinionen systematisk, og ser debatten alt for snævert som udelukkende et moralsk og humanitært opgør – og ikke som et politisk problem. Bogens styrke og fortjeneste er den snes individuelle menneskeskæbner som Gammelgaard via beretningsmaterialet kan følge fra rædslerne i Østpreussen, gennem lejr- og kasernelivets grå rutine til en ny og borgerlig tilværelse i efterkrigstidens Vesttyskland. De fleste taler bittert om tiden i Danmark, og det kan vel ikke være anderledes – selv om forfatteren giver den danske flygtningeadministration høje karakterer. Om nogen egentlig bredere social analyse af livet i lejrene er der ikke tale. Det bliver mestendels ved eksemplerne. Men det er værdifuldt at denne store grå masse i et vigtigt afsnit af Danmarkshistorien for første gang her har fået ansigter og mæle.

Hans Kirchhoff

Kirsten Harder: *De dansk-færøske forhold 1945-48.* Odense University Studies in History and Social Sciences, 66. Odense Universitetsforlag 1979. 199 s.

Værket har til hensigt at »klarlægge de danske politikeres holdning til det dansk-færøske forhold fra krigsafslutningen til hjemmestyreordningens gennemførelse i april 1948« (s. 9). Hertil hører en kort oversigt over det færøske samfunds forfatningsmæssige tilknytning til

Det danske Rige fra 1800-tallets begyndelse til 2. verdenskrig. Forhandlingerne om hjemmestyrets tilblivelse fremstilles kronologisk og koncentrerer omkring forfatterens vurderinger af enkeltpersonernes indsats i og tildragelsernes betydning for forhandlingsresultatet. For dem der ønsker oplysning om hændelsesforløbet, kan værket anbefales, selv om det er blottet for fornemmelse af færøsk mentalitet.

Forskningen i Færøernes historie er stadig sporadisk. Der er bl.a. ikke foretaget grundige undersøgelser af samfundets sociale og økonomiske bevægelser i nyere tid. Set fra den synsvinkel synes emnet vanskeligt at belyse på anden måde end som et spørgsmål om »danske politikeres holdning«. Men forfatteren arbejder uden historisk helhedskonception: Kampen om den ny forfatnings udformning fremstilles som et helt isoleret tilfælde. Og netop ved at fremstille den politiske magts agenter og deres handlinger isoleret fra de reale samfund, hvori den politiske magt fungerer, markerer forfatteren sig som en ægte bureaukratiets kronikør.

Jørgen Elsåe Jensen

Geir Lundestad: America, Scandinavia, and the Cold War 1945-1949. Oslo, Universitetsforlaget og Columbia University Press 1980. 434 s.

Lundestads forrige bog om USA og Østeuropa (*The American Non-Policy towards Eastern Europe 1943-1947* (1974)) var et indlæg i diskussionen mellem traditionalister og revisionister om USA's udenrigspolitik og årsagerne til den kolde krig. Hans seneste værk om USA's politik over for Skandinavien i perioden fra 1945 og frem til oprettelsen af NATO i 1949 er et nyt indlæg i denne vigtige debat. Bogen er baseret på omfattende arkiv- og litteraturstudier. I USA har Lundestad benyttet såvel State Departments som de militære myndigheders arkiver plus en lang række private arkiver.

I kap. 1 diskuterer forf. kritisk traditionalisternes og revisionisternes syn på USA's udenrigspolitik 1945-47 og konkluderer, at den ekspansionistiske side af den amerikanske politik i denne periode blev optrappet, men understreger samtidig, at det var en ekspansion med mange begrænsninger (s. 35), f.eks. i relation til Østeuropa. Lundestad gennemgår i kap. 2 USA's Skandinavienspolitik fra 1945 til midten af 1947. Med undtagelse af Grønland og Island påviser han USA's ringe interesse i området, der hovedsageligt ansås for britisk interessesfære. Washington var i denne første fase stort set tilfreds med Skandinaviens rolle som »brobygger« mellem Øst og Vest. Forf. fastslår i kap. 3, at der i efteråret 1947 indtraf et vigtigt vendepunkt i den amerikanske politik over for Skandinavien, da området fik større betydning som følge af den kolde krig. USA krævede nu, at Skandinavien skulle »stand up and be counted« i kampen mod Sovjet.

I kap. 4 redegør Lundestad for den amerikanske holdning til indenrigspolitikken i Skandinavien 1945-49. Han viser, at selv om amerikanerne ikke kunne lide »socialiserings-tendenserne«, blandede de sig ikke. Paradoksalt nok foretrak USA socialdemokratiske regeringer fremfor konservative, men grunden var, at de opfattedes som »the strongest bulwark« mod kommunismen. Lundestad lægger i dette kap. hovedvægten på Norge, mens der desværre er forholdsvis lidt om den amerikanske holdning til indenrigspolitikken i Danmark og Sverige. Stort set er Lundestads resultater i dette kap. bedst i overensstemmelse med de såkaldte post-revisionisters tolkninger.

Mht. spørgsmålet, om USA bevidst udnyttede Marshall-hjælpen til at fremme egne interesser, indtager Lundestad i kap. 5 en position imellem revisionister og traditionalister, idet han påviser, at USA kun i meget begrænset omfang anvendte denne hjælp til at påvirke politikken i Skandinavien.